

Udskriftsdato: 24. december 2025

2007/1 LSF 5 (Gældende)

Forslag til Lov om ændring af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenå (Forlængelse af Gudenaacentralens koncession til 8. januar 2014)

Ministerium: Miljøministeriet

Journalnummer: Miljøministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen, j.nr. SNS-400-00016

Forslag

til

Lov om ændring af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenå

(Forlængelse af Gudenaacentralens koncession til 8. januar 2014)

§ 1

I lov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af vandkraften i Gudenå, som ændret ved lov nr. 1274 af 20. december 2000 og lov nr. 1054 af 17. december 2002, foretages følgende ændringer:

1. I § 1 ændres »indtil den 8. januar 2008« til: »indtil den 8. januar 2014«.

2. § 1, *litra o*, ophæves.

§ 2

Loven træder i kraft den 1. januar 2008.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

1.1 Formålet med lovforslaget

Hensigten med lovforslaget er at skabe hjemmel til at forlænge den koncession, som Gudenaacentralen (Tangeværket) har til at udnytte vandkraften i Gudenåen jf. Lov nr. 184 af 20/03/1918 med senere ændringer med yderligere 6 år dvs. indtil den 8. januar 2014, således at der sikres 3 år til gennemførelse af vandplanlægningen, og at der yderligere sikres en treårig periode til en eventuel projektforberejdelse.

Ved samme lejlighed ophæves 1918-lovens § 1, litra o, som stiller krav om, at koncessionshavernes ansatte skal have dansk indfødsret, da den ved en fejl ikke er blevet ophævet tidligere.

1.2 Baggrund for lovforslaget

Tangeværket, der ejes af Gudenaacentralen A.m.b.a., er et af de 20 vandkraftværker, som blev opført i tiåret omkring første verdenskrig. Tangeværket fik i medfør af lov nr. 184 af 20. marts 1918 koncession til udnyttelse af vandkraften i Gudenå. Koncessionen blev meddelt for en periode på 80 år fra 8. januar 1921.

Etableringen af Tangeværket betød, at Gudenåens naturlige dyreliv blev forhindret i at vandre frit i åen. Fiskene blev afskåret fra at vandre opstrøms Tange Sø til gydepladserne, og 13 km af den oprindelige Gudenå er nu oversvømmet af Tange Sø. Til gengæld har Tangeværket i en periode på snart 87 år produceret forureningsfri energi. En fisketrappe er desuden etableret for at afbøde virkningerne af afskæringen.

Tangeværket har i dag følgende andelshavere: Energiselskabet NRGi, EnergiMidt, Galten Elværk, Skanderborg Kommune og Energi Viborg. Værket producerer ca. 12.000 MWh om året svarende til forsyningen af ca. 3000 husstande og på niveau med, hvad der produceres af to moderne vindmøller.

I 2000 vedtog Folketinget en ændring af loven, så der blev skabt hjemmel til at forlænge koncessionen med 2 år, jf. lov nr. 1274 af 20. december 2000. Et resultat af lovændringen i 2000 var, at der blev igangsat et udredningsarbejde, der skulle belyse konsekvenserne af forskellige løsningsmodeller for en fremtidig faunapassage ved Tange Sø under den udtrykkelige forudsætning, at Tange Sø skulle bevares.

Resultaterne af dette arbejde blev i 2002 sammenfattet i rapporten »Gudenåens passage ved Tangeværket« (Tangerapporten). I rapporten undersøges otte forskellige modeller for faunapassager og et forslag til restaurering af Gudenåen nedenfor Tangeværket. Modellerne kan groft deles op i tre kategorier; korte, mellemlange og lange omløb. Alle modeller skaber passage forbi Tangeværket, og modellerne med langt omløb indeholder desuden en passage forbi Tange Sø.

Høringssvarene til Tangerapporten viste, at der lokalt var betydelig uenighed om, hvordan de fremtidige forhold omkring Tangeværket og Tange Sø burde være. Desuden forelå der ikke klarhed over, hvordan et eventuelt omløbsprojekt kunne finansieres.

For at sikre tilstrækkeligt råderum for den lokale afklaring, herunder af finansieringsspørgsmålet, og forberedelse af et eventuelt detailprojekt for et omløb mv., vedtog Folketinget i 2002 en ændring af loven, som indeholdt hjemmel til, at Gudenaacentralens koncession til udnyttelse af vandkraften i Gudenå kunne forlænges indtil den 8. januar 2008; jf. lov nr. 1054 af 17. december 2002.

I lovforslaget indgik det igen som en forudsætning for en langsigtet løsning med et eventuelt omløbsprojekt, at Tange Sø skulle bevares, at der skulle opnås bred lokal opbakning til et projekt, at der skulle tilvejebringes betydelig lokal medfinansiering, og at finansieringen skulle være afklaret på forhånd.

Efterfølgende har der været drøftelser med alle involverede parter, som har vist, at der fortsat er forskellige opfattelser af, hvilken løsning, som bør vælges.

Gudenaacentralen har siden 2005 fået udarbejdet en række rapporter om konsekvenserne af forskellige modeller for Gudenåens passage ved Tangeværket og de lokale holdninger hertil. Senest har Gudenaacentralen den 19. april 2007 offentliggjort rapporten »Fiskepassager i Tangetrappen 2006«, som redegør for den eksisterende fisketrappes funktionsdygtighed.

Danmarks Naturfredningsforening har den 21. april 2007 offentliggjort en rapport om »Supplering af beslutningsgrundlag for Gudenåens passage ved Tangeværket«. Rapporten vurderer de mest relevante af de otte faunapassager i rapporten fra 2002 i forhold til miljømålslovens (Lovbekendtgørelse nr. 1756 af 22/12/2006) krav til opfyldelse af vandrammedirektivet, habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (vandrammedirektivet), (EF-Tidende 2000 nr. L 327, side 1)), (Rådets direktiv 92/42/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EF-habitatdirektivet) (EF-Tidende 1992 nr. L 206, side 7), som senest ændret ved Rådets direktiv 2006/105/EF af 20. november 2006 (EU-Tidende 2006 nr. L 362 side 368)) og (Rådets direktiv nr. 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle (EF-fuglebeskyttelsesdirektivet) (EF-Tidende 1979 nr. L 103, side 1), som senest ændret ved Rådets direktiv 2006/105/EF af 20. november 2006 (EU-tidende 2006 nr. L 363 side 368)), som siden udfærdigelsen af rapporten fra 2002 har fået stadigt større betydning, og bl.a. pålægger staten og kommunerne at gennemføre planlægning for alle vandområder i landet. I forlængelse af kravene i Vandrammedirektivet har Danmarks Naturfredningsforening yderligere ønsket at belyse mulighederne for en egentlig naturgenopretning af Gudenåen, således at Tange Sø nedlægges, Gudenåen føres tilbage til sit oprindelige forløb, og ådalen genskabes. Endelig vurderes i rapporten en ny mellemlang passagemodel, der vil have de største positive konsekvenser for vandkvaliteten i Tange Sø, forbedre vilkårene for vandplanter og smådyr i Gudenåen nedenfor Tange Sø, men til en lavere pris end en sammenlignelig løsning i rapporten fra 2002.

Der knytter sig betydelige kulturhistoriske interesser til det samlede anlæg ved Tangeværket. Værket og dets omgivelser, herunder Danmarks største kunstigt skabte sø, udgør et sammenhængende kulturmiljø med hoveddæmningen med frisluse, de to sekundære dæmninger, indløbskanalen mellem Tange Sø og værket, selve kraftværket med stighøj og transformatorårne og funktionærboliger. Anlægget er opført i perioden 1918-21. I det væsentlige står værket og dets omgivelser uændret og udgør derved et vigtigt eksempel på et industrimiljø fra begyndelsen af 1900-tallet.

I tilknytning til Tangeværket findes Danmarks Elmuseum, som er et af Danmarks store tekniske museer. En af Elmuseets opgaver er at dokumentere og formidle kulturmiljøet omkring Tangeværket, og elproduktionen på værket er inddraget i museets formidling. Elmuseet er i en lang række praktiske forhold afhængigt af andelsselskabet Gudenaacentralen, idet alle museets aktiviteter foregår på jord tilhørende Gudenaacentralen. Museet betaler leje for sine lejemål og modtager desuden hvert år et driftstilskud fra Gudenaacentralen.

2. Hovedtræk i lovforslaget

Tangeværkets koncession til at udnytte vandkraften i Gudenåen udløber den 8. januar 2008. Det fremgår af 1918-loven, at det afgøres ved lov, hvad der skal ske, når Tangeværkets koncession udløber. Koncession blev den 20. december 2002 med hjemmel i lov nr. 1054 af 17. december 2002 forlænget på

uændrede vilkår indtil den 8. januar 2008, hvor koncessionen udløber uden yderligere varsel. Der er således behov for, at Folketinget tager stilling til, hvorvidt Tangeværket også efter 8. januar 2008 skal have mulighed for at udnytte vandkraften i Gudenåen.

Med lovforslaget tilvejebringes der hjemmel til at forlænge den koncession, som Gudenaacentralen (Tangeværket) har til at udnytte vandkraften i Gudenåen, med yderligere 6 år, dvs. indtil den 8. januar 2014.

Miljømålsloven implementerer dele af vandrammedirektivet, habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet i dansk lovgivning.

Efter miljømålsloven skal der fastlægges miljømål og en frist for målenes opfyldelse. Alt overfladevand og grundvand skal som udgangspunkt opnå god tilstand senest 22. december 2015.

I henhold til miljømålsloven skal hvert af Danmarks fire vanddistrikter udarbejde en vandplan. På baggrund af vandplanen udarbejder kommunerne en handleplan, som indenfor kommunens geografiske område redegør for, hvordan vandplanen vil blive realiseret.

Forslag til vandplanerne offentliggøres inden udgangen af 2008, hvorefter interesseorganisationer og andre kan fremkomme med ønsker og synspunkter til planerne. De endelige vandplaner skal foreligge inden udgangen af 2009.

Inden udgangen af 2010 offentliggøres de kommunale handleplaner for foranstaltninger, der skal sikre opfyldelse af vandplanernes målsætninger om god tilstand. Foranstaltningerne skal senest iværksættes med udgangen af 2012, med henblik på, at opfylde miljømålene i 2015.

Da den endelige vandplan for Gudenåen derfor først vil foreligge med udgangen af 2009, kan det på nuværende tidspunkt ikke vurderes, hvilke konsekvenser miljømålsloven vil have for de fremtidige forhold omkring Gudenåen, Tangeværket og Tange Sø.

Lovforslaget tager således ikke stilling til, hvilken løsningsmodel for Gudenåens passage ved Tangeværket, som skal anvendes – herunder om Tange Sø skal tømmes, og det oprindelige Gudenå-løb restaureres, men sikrer en periode, hvori de statslige vandplaner og kommunale handleplaner kan udarbejdes. Efter tre år, når vandplanerne og de kommunale handleplaner er udarbejdet, skal der tages stilling til, hvilken løsningsmodel, som skal anvendes, således at Gudenaacentralen kan få klarhed over, hvorvidt Tangeværkets drift efter 2014 er forenelig med vandrammedirektivet og den valgte løsningsmodel.

Efter udarbejdelsen af vandplanerne og de kommunale handleplaner vil der, alt afhængig af hvor stor en løsning der skal til for at opfylde forpligtelserne efter vandrammedirektivet, være behov for et udredningsarbejde inden selve anlægsfasen kan igangsættes. En del af de mulige løsningsmodeller, som skaber passage forbi Tangeværket, er store omkostningstunge løsninger, som vil kræve omfattende VVM-undersøgelser, en længere projekteringsfase og forberedelse af en eventuel anlægslov.

Loven skaber således hjemmel for en samlet seksårig forlængelse til gennemførelse af vandplanlægningen efter miljømålsloven og en projektforberedelsesperiode.

Hertil kommer at drøftelserne med alle involverede parter har vist, at der stadig er væsentligt forskellige opfattelser af, hvordan de fremtidige forhold omkring Tangeværket og Tange Sø bør være. Endvidere er finansieringen af et omløb ikke afklaret.

Med kommunalreformen er den lokale myndighedstruktur ændret, og en koncessionsforlængelse gør det muligt, at de nye storkommuner kan finde et fælles grundlag for en anbefaling. Som det også fremgår af lovforslaget i 2002, bør der lægges stor vægt på, at der er lokal opbakning til et projekt, og at der på forhånd er en afklaring af, hvordan projektet finansieres. Valget af projekt bør desuden tage hensyn til lokale rekreative, naturmæssige og landskabelige interesser. De nye storkommuner bør derfor inddrages i valget af løsningsmodel i den kommende koncessionsforlængelse.

3. Forholdet til anden lovgivning

Kulturarvsstyrelsen har den 30. juni 2006 i medfør af lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer fredet Tangeværket. Fredningen omfatter følgende bygningsværker: Hoveddæmningen med frisluse, de to sekundære dæmninger, indløbskanalen mellem Tange Sø og kraftværket og kraftværket med stigbord på Tangeværket. Kulturarvsstyrelsen har i forbindelse hermed anført, at en fredning i sit udgangspunkt er en fastlåsning af bygningsværkernes aktuelle udtryk, men fastlåst i den forstand, at der ønskes et kontrolleret udviklingsforløb, hvor ændringer og nyskabelser kan ske, hvis det sker i respekt for de bærende fredningsværdier.

Lovforslaget har ingen indflydelse på den gennemførte fredning.

Derudover har Konkurrencestyrelsen vurderet lovforslagets statsstøtteretlige aspekter, og har, »da Tangeværket ikke opnår nogen fordel i forhold til andre producenter af energi«, vurderet, »at der formentlig ikke er tale om statsstøtte i strid med EU-retlige regler«.

Endelig modtager Tangeværket som andre vandkraftværker et pristillæg for produktionen af el. Tillægget reguleres ikke af Tangeloven, men af Energiforsyningsloven. Den 4. oktober 2005 orienterede transport- og energiministeren Folketingets Energipolitiske Udvalg om Tangeværkets økonomi (EPU 2005-06, Alm. del - bilag 23). I orienteringen tilkendegav Transport- og Energiministeriet som sin opfattelse, at spørgsmålet om vurdering af prisstøtten til landets vandkraftanlæg bør indgå i overvejelserne i forbindelse med koncessionslovens udløb i 2008. Formålet hermed er især at få belyst, hvorvidt prisstøtten overkompenserer elproduktionen på sektorens værker, og prisstøtten dermed ikke efterlever ønsket om effektivitet i tilskudsgivningen. Energistyrelsen har den 2. april 2007 sendt et notat i høring til berørte myndigheder og Tangeværket vedrørende vurdering af prisstøtten til vandkraftværker.

4. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser for staten, regionerne og kommunerne.

Lovforslaget har ikke økonomiske og administrative konsekvenser for hverken stat, regioner eller kommuner.

5. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet

Lovforslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet.

6. Lovforslagets administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget har ikke administrative konsekvenser for borgerne

7. Miljømæssige konsekvenser af lovforslaget

Da lovforslaget skaber hjemmel til at forlænge den koncession, som Gudenaacentralen (Tangeværket) har til at udnytte vandkraften i Gudenaåen med 6 år, videreføres de eksisterende forhold omkring Gudenaåen, Tangeværket og Tange Sø, hvorfor forslaget ikke vurderes at have miljømæssige konsekvenser.

8. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

9. Hørte myndigheder, organisationer m.v.:

Favrskov Kommune, Finansministeriet, Fødevareministeriet, Justitsministeriet, Kommunernes Landsforening, Kulturministeriet, Randers Kommune, Silkeborg Kommune, Skanderborg Kommune, Viborg Kommune, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Advokatrådet, Bjerringbro og omegns sportsfiskerforening, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk Akvakultur, Dansk Botanisk Forening, Dansk Familielandbrug, Dansk Forening for Rosport, Dansk Kano & Kajak Forbund, Dansk Landbrug, Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Sejlunion, Elmuseet, EnergiMidt, Energi Viborg, Entomologisk forening, Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark, Fiskeriringen, Foreningen til Bevarelse af Tange Sø, Friluftsrådet, Galten Elværk, Gudenaacentralen, Gudenaens Laksefond, Gudenåsamslutningen Lakseprojektet, Landbrugsrådet, Naturhistorisk museum Århus, Natur og Ungdom, NRGi, Skovdyrkerforeningerne, Tange Roklub, WWF, Verdensnaturfonden.

10. Sammenfattende skema

Vurdering af konsekvenser af lovforslaget

	Positive konsekvenser/mindre udgifter	Negative konsekvenser/merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Ingen	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Bestemmelsen tilvejebringer hjemmel til at forlænge den koncession, som Gudenaacentralen (Tangeværket) har til at udnytte vandkraften i Gudenåen, med yderligere 6 år, dvs. indtil den 8. januar 2014.

Til nr. 2

§ 1, litra o, ophæves, da den ved en fejl ikke er blevet ophævet tidligere.

Til § 2

Efter forslaget træder loven i kraft den 1. januar 2008, da den gældende koncession udløber 8. januar 2008

Lovforslaget sammenholdt med gældende ret

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

Ilov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af vandkraften i Gudenå, som ændret ved lov nr. 1274 af 20. december 2000 og lov nr. 1054 af 17. december 2002, foretages følgende ændringer:

§ 1. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til at meddele Viborg Amtsråd og Århus Byråd samt de andre amtsråd og byråd i Viborg, Århus og Randers amter, som måtte slutte sig til det fra de fornævnte kommunale bestyrelser allerede fremkomne andragende koncession på udnyttelse af vandkraften i Gudenå ved anlæg af et elektricitetsværk i Tange og et mindre værk i nærheden af Kongensbro og ved disse værkers drift indtil den 8. januar 2008.

I Koncessionen bliver der at optage bestemmelse om:

- a) *at*.....
- b) *at*.....
- c) *at*.....

-
-
-

o) *at* enhver Medindehaver af Koncessionen og alle under Koncessionshaverne ansatte skal have dansk Indfødsret og være danske Undersaatter;

1. I § 1 ændres »indtil den 8. januar 2008« til: »indtil den 8. januar 2014«.

2. Litra o, ophæves.

§ 2

Loven træder i kraft den 1. januar 2008.